

Aurelius Augustinus

De strijd van een christen

[De agone christiano]

Vertaald, ingeleid en van
aantekeningen voorzien door
Joost van Neer,
Anke Tigchelaar en Izak Wisse

 DAMON

Inhoud

Inleiding	9
Datering en overlevering	14
Titel	15
Gedachtegang	17
Boodschap	21
Beelden en moeilijke redeneringen	22
Betekenis in Augustinus' tijd	25
Betekenis in latere tijden	26
Gebruikte werken	27
Dankwoord	28
Literatuur	29
Praktische informatie	32
De agone christiano /	
De strijd van een christen	34 / 35
De heerschappij van de duivel	37
Hoe kun je de duivel overwinnen?	39
De leiders van de duisternis	41
Het verhaal van de manicheeërs	43
Strijd niet tegen de lucht	49
Zorg ervoor dat je jezelf beheerst	51
Hoe zorg je ervoor dat je jezelf beheerst?	53

Je gelooft niet voor niets	55
Alles is onderworpen aan God	59
Smachten naar God	61
De vrije wil	63
De Zoon van de Allerhoogste	67
Hoop op eeuwig leven	73
Als je niet gelooft, begrijp je niet	75
We geloven in de drie-ene God	77
Er is alleen een Vader, zeggen ze	79
We aanbidden drie Goden, zeggen ze	79
Alleen de Vader is de waarachtige en eeuwige God, zeggen ze	81
De Zoon van God is een mens geweest, meer niet, zeggen ze	83
De Zoon van God is nooit echt mens geworden, zeggen ze	85
De Zoon van God heeft geen menselijke geest gehad, zeggen ze	87
De Zoon van God was als alle andere mensen, zeggen ze	89
De Zoon van God heeft alleen het lichaam van een mens gehad, zeggen ze	93
De Zoon van God was een lichaam dat uit de hemel kwam neerdalen, zeggen ze	95
De Zoon van God heeft geleden en is veranderlijk, dus Hij is een schepsel, zeggen ze	99
Het lichaam van de Heer is niet verrezen zoals het in het graf is gelegd, zeggen ze	101

De Heer heeft zichzelf en zijn lichaam niet tegelijk opgeheven naar de hemel, zeggen ze	103
De Zoon zit niet aan de rechterhand van de Vader, zeggen ze	105
De dag van het oordeel zal nooit komen, zeggen ze	107
De Heilige Geest is in meer personen gekomen, zeggen ze	111
De heilige kerk bezit alleen maar levenskracht in Africa, zeggen ze	113
We scheiden ons liever af, zeggen ze	119
De kerk van God kan niet alle zonden vergeven, zeggen ze	125
Het lichaam zal niet verrijzen, zeggen ze	127
De volmaakte liefde	127
Retractationes 2,3 / Nalezingen 2,3	130 / 131
Noten bij de Nederlandse vertaling	132
Register	136
Over de vertalers	142

Inleiding

Augustinus' inspanningen om de eenheid binnen de katholieke kerk te behouden of te herstellen vormen een rode draad in zijn oeuvre. Eenheid vraagt in zijn visie om strijd. Maar drijft strijd niet van nature twee partijen uiteen? En betekent strijd dus niet per definitie het einde van een eenheid of op zijn minst een aantasting ervan? Het antwoord op deze vraag hangt af van hoe je het woord 'strijd' interpreteert. Augustinus (354-430) maakt onderscheid tussen een slechte en een goede strijd. De slechte strijd kan verschillende oorzaken hebben en verschillende vormen aannemen. De goede strijd kan maar één oorzaak hebben en maar één vorm aannemen. Met andere woorden: de slechte strijd is veelvoudig, de goede strijd eenvoudig, wat overigens niet hetzelfde is als gemakkelijk. Augustinus kiest voor een strijd die de eenheid bevordert: de goede strijd. Hij onderbouwt zijn keuze met een bijbelcitaat (2 Tim 4,7). Het woord dat hier voor strijd wordt gebruikt, is het Griekse woord *agon*, in het Latijn *certamen*. Het is naar deze *agon* dat Augustinus zijn werk *De agone christiano* (*agon.*) heeft genoemd.

Naargelang de interpretatie van het woord kan strijd dus goed of slecht zijn voor de eenheid van de katholieke kerk. De katholieke kerk staat open voor iedereen, man en vrouw, jong en oud, arm en rijk, geschoold en onge-

schoold, maar ook goed en slecht. Augustinus noemt de kerk de totale Christus. Daarbij ziet hij Christus als het hoofd en de gelovigen als het lichaam.¹ De slechte strijd is meervoudig en vindt plaats tussen mensen: je tegenstander staat buiten je. De slechte strijd tast de eenheid aan of doorbreekt haar. Hij maakt het lichaam ziek. Dat gebeurt wanneer men er binnen de kerk koppige en extreme standpunten op nahoudt. Zieke ledematen van de kerk vormen niet alleen een bedreiging voor zichzelf, maar ook voor hun volgelingen, en uiteindelijk dus voor het hele lichaam.² Die zogenoemde ketters moeten dan ook worden genezen. De in hun ogen onoplosbare vragen die door de traditionele bijbeluitleg worden opgeroepen, kunnen - is Augustinus' overtuiging - door onderricht uit de wereld worden geholpen. Keters vormen dus niet alleen een bedreiging, ze hebben ook een zeker nut: ze dwingen de gelovige om zijn positie te bepalen (*agon.* 7-8). De goede strijd is eenvoudig en vindt plaats in de mens: je tegenstander bevindt zich in je. De goede strijd behoudt of herstelt de eenheid. De strijd van een christen is een goede strijd. Het is de innerlijke strijd tegen de duivel die zich manifesteert in de begeerten die hem van de eenheid verwijderd houden. De goede strijd is gebaseerd op de verbindende liefde die de christen wordt ingegeven door de bijbel, het woord van God. De bijbel wordt door de christenen geïnterpre-

- 1 Zie *agon.* 22. Het beeld van de totale Christus gaat terug op 1 Kor 12,12-27.
- 2 Zie voor een voorbeeld van de verleidingstactieken van de ketters *agon.* 4.

De agone christiano

[1] Corona victoriae non promittitur nisi certantibus. In divinis autem scripturis assidue invenimus promitti nobis coronam, si vicerimus. Sed, ne longum sit multa commemorare, apud apostolum Paulum manifestissime legitur: “Opus perfeci, cursum consummavi, fidem servavi; iam superest mihi corona iustitiae.” Debemus ergo cognoscere, quis sit ipse adversarius, quem si vicerimus coronabimur. Ipse est enim, quem Dominus noster prior vicit, ut etiam nos in illo permanentes vincamus.

Et Dei quidem virtus atque sapientia et verbum, per quod facta sunt omnia, qui Filius Dei unicus est, super omnem creaturam semper incommutabilis manet. Et quoniam sub illo est creatura etiam quae non peccavit, quanto magis sub illo est omnis creatura peccatrix! Ergo quoniam sub illo sunt omnes sancti angeli, multo magis sub illo sunt omnes praevaricatores angeli, quorum diabolus princeps est.

De strijd van een christen

[1] De overwinningskrans wordt alleen maar beloofd aan mensen die strijden. In de Heilige Schrift staat het op verschillende plaatsen te lezen: de krans volgt op de overwinning. Het zou te ver voeren om al die passages hier aan te halen, maar bij de apostel Paulus¹ is er een die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat: “Ik heb het werk gedaan, de wedloop volbracht en het geloof behouden. Nu wacht mij de krans van de gerechtigheid.” We moeten dus zien te achterhalen wie onze tegenstander is. Die moeten we namelijk overwinnen voordat we kunnen worden bekranst. Onze Heer heeft hem al overwonnen, Hij is ons voorgedaan. Dat deed Hij omdat Hij wilde dat ook wij hem zouden overwinnen. En als we aan onze Heer blijven vasthouden, gebeurt dat ook.

2 Tim 4,7-8
volgens de
Latijnse tekst

De Kracht en Wijsheid van God, het Woord van God waardoor alles is gemaakt, Hij die de enige Zoon van God is, blijft voor altijd onveranderlijk boven de schepselen staan. Alle schepselen staan onder Hem, ook de schepselen die niet hebben gezondigd. Schepselen die wel hebben gezondigd, dus al helemaal. Alle engelen staan onder Hem, ook de heilige engelen. Engelen die tegen Hem samenspannen en die de duivel tot heerser hebben, dus al helemaal.

Vgl. 1 Kor 1,24
Vgl. Joh 1,3

Vgl. Joh 12,31

Sed quia naturam nostram deceperat, dignatus est unigenitus Dei Filius ipsam naturam nostram suscipere, ut de ipsa diabolus vinceretur et, quem semper ipse sub se habet, etiam sub nobis eum esse faceret.

Ipsum significat dicens: “Princeps huius mundi missus est foras.” Non quia extra mundum missus est, quomodo quidam haeretici putant, sed foras ab animis eorum, qui cohaerent verbo Dei et non diligunt mundum, cuius ille princeps est, quia dominatur eis, qui diligunt temporalia bona, quae hoc mundo visibili continentur, non quia ipse dominus est huius mundi sed princeps cupiditatum earum, quibus concupiscitur omne quod transit, ut ei subiaceant qui neglegunt aeternum Deum et diligunt instabilia et mutabilia. Radix enim est omnium malorum cupiditas; quam quidam appetentes a fide erraverunt et inseruerunt se doloribus multis. Per hanc cupiditatem regnat in homine diabolus et cor eius tenet. Tales sunt omnes, qui diligunt istum mundum. Mittitur autem diabolus foras, quando ex toto corde renuntiat huic mundo.

Nu wil het geval dat de duivel onze natuur heeft misleid. Daarom is de eniggeboren Zoon van God zo goed geweest om onze natuur op zich te nemen. Hij wilde namelijk dat de duivel vanuit onze natuur zou worden overwonnen. Bovendien wilde Hij dat de duivel, die voor altijd onder Hem staat, ook onder ons zou staan.

Vgl. Joh 3,16 en
1 Joh 4,9

De heerschappij van de duivel

Als de Heer zegt: “De heerser over deze wereld is eruit gezet,” heeft Hij het over de duivel. Anders dan sommige ketteren denken, betekenen die woorden niet dat de duivel uit de wereld is gezet, maar dat hij uit de ziel is gezet, en wel uit de ziel van hen die zich aan het Woord van God hechten en niet houden van de wereld waarover de duivel heerst. De duivel heerst over hen die houden van het tijdelijke goed dat zich hier in de zichtbare wereld bevindt. Niet dat hij de heer van deze wereld is, nee, hij is de heerser over de begeerten die zijn gericht op alles wat voorbijgaat. Dat verklaart waarom zij die zich niet om de eeuwige God bekommeren, maar van het onbestendige en veranderlijke houden, aan de duivel zijn onderworpen. De wortel van alle kwaad is immers de begeerte. Door zich daaraan over te geven zijn sommigen van het geloof afgedwaald en hebben ze zichzelf veel leed berokkend. Dat is de begeerte die de duivel gebruikt om in de mens te heersen en zijn hart gevangen te houden. Zo vergaat het allen die van deze wereld houden. Maar keren we ons met heel ons hart van deze wereld af, dan zetten we de duivel eruit.

Joh 12,31
volgens de
Latijnse tekst

Vgl. Joh 12,31

1 Tim 6,10
volgens de
Latijnse tekst